

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Академія
муніципального управління

№ 5, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 354.351:331.01

В. І. Андріяш,
кандидат політичних наук, доцент, Інститут державного управління,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

V. I. Andriyash,
PhD in Political Science, Associate Professor,
Institute of Public Administration at the Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv

FUTURE OF MODERNIZATION STATE REGULATION OF ETHNO-POLITICAL PROCESSES IN UKRAINE IN THE GLOBALIZATION

В статті проаналізовано основні напрями модернізації механізмів державного регулювання етнополітичних процесів в Україні в умовах глобалізації.

This paper analyzes the main trends of modernization of state regulation of ethno-political processes in Ukraine in the context of globalization.

Ключові слова: глобалізація, модернізація, механізм державного регулювання, етнополітичні процеси, мотиваційний, економічний, політичний, правовий, організаційний механізм державного регулювання етнополітичних процесів.

Keywords: globalization, modernization, state regulation mechanism, ethno-political processes, motivational, economic, political, legal, institutional mechanisms of state regulation of ethno-political processes.

Постановка проблеми. Глобалізація чинить помітний вплив на розвиток етнополітичних процесів і системну трансформацію українського суспільства. Виявляється тенденція залучення країни до нового, глобального світопорядку при посиленні націоналістичних і сепаратистських рухів. «Вбудовування» країни в глобальну економічну систему аж ніяк не гарантує згладжування міжнаціональних суперечностей. Реалізації державного потенціалу України в певній мірі перешкоджають геополітичні бар'єри, до числа яких можна віднести зовнішні (політичні режими колишніх союзних республік, доктринальний принцип русофобії в країнах колишньої соціалістичної співдружності, колишніх традиційних супротивників СРСР, екстраполюючих претензії на сьогодишню Україну), а також внутрішні бар'єри, що перешкоджають включенню України в новий світопорядок, які полягають в системно-структурній суперечності між державними та національними інтересами і цінностями в самому українському суспільстві.

Метою статті є проаналізувати основні напрями модернізації механізмів державного регулювання етнополітичних процесів в Україні в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вивченню стану розвитку та державного регулювання етнополітичних процесів в Україні та впливу на них глобалізації, присвячено чимало досліджень українських і зарубіжних науковців, зокрема Т. Кременя [2], В. Євтуха [1], В. Троциньського [1], К. Галушко [1], К. Чернова [1], І. Петренко [3], Р. Редліха [6] та інші.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні процеси, фактор поліетнічності українського суспільства та невирішеність проблем національних меншин у поліетнічних регіонах за певних обставин може стимулювати виникнення соціальних, релігійних, культурних конфліктів. Тому владні органи повинні постійно відстежувати тенденції етнонаціонального розвитку, сприяти формуванню терпимості у міжнаціональних стосунках і не допускати створення ситуацій, які б загрожували розколу в суспільстві та ставили під сумнів територіальну єдність країни. Саме кризові явища у державі зумовили трансформацію регулювання етнополітичних процесів в країні, спонукали до перегляду існуючих стереотипів та викликали необхідність розробки комплексного підходу до вивчення критеріїв ефективності її механізмів (табл. 1), і, як наслідок, перед державою на сьогодишній день постало складне завдання – створити дієву модель подальшого національного розвитку українського суспільства.

Таблиця 1.

Основні проблеми функціонування механізмів державного регулювання етнополітичних процесів в Україні

Механізм державного регулювання етнополітичними процесами	Проблеми механізмів державного регулювання етнополітичних процесів
Мотиваційний механізм	Відсутність державної та національної мотивації; слабка етнічна мотивація; посилення індивідуальної, глобальної мотивації; шлукне створення мотивації для вирішення окремої проблеми.
Політичний механізм	Низький рівень забезпечення добробуту, безпеки та справедливості; централізація влади; низький рівень реалізації державних функцій; тривалий процес трансформації державного управління; відсутність необхідних реформ.
Економічний механізм	Посилення етносоціальної стратифікації; відсутність чіткого механізму виділення державних, регіональних та місцевих коштів на потреби національних меншин.
Правовий механізм	Відсутність кодифікованої законодавчої бази; декларативний характер правових норм і гарантій.
Організаційний механізм	Відсутність ефективної системи організаційного забезпечення етнонаціональної сфери; низька кількість державних, регіональних та місцевих програм; розпорощення коштів міжнародних програм.

Залежно від існуючих проблем визначають напрями регулювання етнополітичних процесів, до яких відносяться державні, регіональні та місцеві заходи, що направлені на покращення існуючої ситуації. Перш за все, найбільший вплив на національне життя в державі чинять політичні фактори, зокрема: політична криза в країні, популярність політичних гасел та спекулювання ними різних політичних сил, посилення зовнішнього політичного впливу на внутрішнє життя країни іншими державами та міжнародними організаціями тощо; до економічних факторів належить: низький рівень життя громадян, структурні зміни в економіці, які змушують шукати іншу роботу, в деяких випадках за кордоном тощо; демографічний фактор визначає зміну чисельності населення, природний та механічний рух населення, зростання кількості представників нових етнічних груп на території країни тощо; законодавчо-правовий фактор свідчить про відсутність кодифікованої системи права в державі, одночасну наявність достатньої кількості законодавчих актів, але низьку їх ефективність, необхідність приведення існуючої системи права до міжнародних стандартів тощо; соціальний фактор визначає наявність певних протиріч між соціально-етнічними групами, посилення невдоволення та негативних проявів у

співіснуванні тощо.

Для нівелювання негативного впливу вказаних факторів необхідним є організаційно-регулятивне втручання владних структур у національне життя в державі через узгодженість законодавчо-нормативної бази, ефективного поєднання різних механізмів та методів регулювання та виникає необхідність проведення модернізації існуючих механізмів державного регулювання, що передбачає внесення змін до існуючих механізмів державного регулювання етнополітичних процесів.

По-перше, у суб'єктно-об'єкту компоненту механізмів державного регулювання. Національна держава, як стрижень і гарант національного поступу народу, в умовах метатрендів змін соціальної дійсності, перестає бути точкою відліку при плануванні національної політики і державного управління. Нині можна констатувати проникливість кордонів, збільшення залежності національного розвитку від зовнішніх факторів, звуження автономії та свободи дії держави у зовнішньополітичній сфері [2, с. 154-155]. Руйнування національних держав супроводжується розмиванням змісту понять «національний суверенітет», «національні інтереси» тощо, оскільки на зміну державам-націям йдуть нові суб'єкти світової політики [4, с. 95]. Тобто, за умов посилення процесів глобалізації суб'єкти державного регулювання, якими, на нашу думку є система державних органів, можуть під впливом зовнішніх або внутрішніх факторів виступати як об'єкти державного регулювання. Натомість об'єкти державного регулювання етнополітичних процесів, якими виступають етнічні спільноти та етнополітичні процеси можуть, на наднаціональному рівні, виступати в якості суб'єктів державного регулювання [1, с. 137]. На думку французького дослідника Р. Редліха, ідея національного суверенітету як фундаментальний політичний принцип у Європі втрачає свою дієвість і поступово національні держави виявляють готовність до відмови від абсолютного суверенітету на користь більш великого наднаціонального об'єднання; традиційний у минулому культ «націй», «національно-державний патріотизм» [6, с. 92-93] відсувається на другий план ідеєю спільноті європейської цивілізації.

По-друге, мотиваційний механізм державного регулювання етнополітичних процесів, серед яких:

- становлення модерної (політичної) української нації відбувається за умов, коли автентична етнічна культура в усьому розмаїтті її локальних варіантів практично є витісненою із повсякденної практики іншими формами людської активності та взаємин. Елементи традиційної картини світу і системи цінностей інтеріоризуються, проявляючись саме через суб'єктивність мистецьких творчих процесів, через внутрішній простір особистості, стають прихованою пружиною розгортання тих чи інших соціальних феноменів. Будь-який представник етнічної спільноти (національної меншини) цілком успішно може дати собі раду поза інституціями спільноти і як громадянин наділений усіма юридичними та фактичними можливостями і навіть стимулами брати участь у загальнонаціональних (суспільних, економічних, культурних) процесах України;

- формування принципу нового світогляду, який повинен включати усвідомлення людства як цілісної системи, але ставити такі завдання можливо тільки після досягнення певного рівня консолідації спільноти;

- використання національної ідеї, національних інтересів як ідеології розвитку країни;

- забезпечення умов для формування системи толерантності у міжетнічній взаємодії;

- створення можливості для високої соціальної мобільності на рівні етнічних груп, можливості тих чи інших спільнот задовольнити етнокультурні, а то й політичні інтереси своїх членів;

- формування завершеної мовної й культурної інфраструктури та потужна підтримка етнічної батьківщини. Зв'язки з країною походження стимулюють збереження і розвиток самобутності тих частин етносів, які мешкають на теренах іншої держави. Вони, як правило, отримують моральну, матеріальну та фінансову підтримку від країн походження у різних формах (через державні органи, громадські організації). Оскільки такі контакти й зв'язки останнім часом активізуються, постає необхідність їхнього правового регулювання. Воно здійснюється в межах Закону України «Про національні меншини в Україні» (ст. 15, 17) міждержавних, міжвідомчих угод та діяльності урядових змішаних комісій. На сьогодні діють такі угоди з Німеччиною, Молдовою, Литвою [1, с. 28].

По-третє, політичний механізм державного регулювання етнополітичних процесів, серед яких:

- створення належних умов для збереження й розвитку етнокультурної самобутності українців: пропаганда цінностей національної культури (організації недільних шкіл, обмін культурними надбаннями між регіонами (виставки, виступи колективів художньої самодіяльності, ярмарки, знайомство з фольклором, звичаями, народним мистецтвом), тури вихідного дня);

- забезпечення участі представників різних елементів етнонаціональної структури у прийнятті рішень, які їх стосуються, особливо на регіональному та місцевому рівнях [3, с. 24];

- сприяння збереженню і розвитку культури, мови, задоволенню культурних потреб закордонних українців;

- залучення закордонних українців та їх громадських організацій до заходів, ініціатив щодо піднесення міжнародного іміджу України;

- збереження незалежності й керованості в політиці, економіці та культурі, забезпечення всіх умов для національної безпеки;

- попередження будь-яких етнотериторіальних домагань, які на сьогоднішній день, пов'язані не тільки з абстрактними претензіями, але й реальною територіальною експансією. Подібні претензії й спроби перегляду кордонів, що висувалися з боку країн-сусідів України є абсолютно неприйнятними. Ми вважаємо, що у рамках демократичної парадигми територіальний аспект національної політики припускає заборону на спроби перегляду кордонів, встановлених і визнаних відповідно до міжнародних угод, а також відмову від етнічного принципу визначення кордонів суб'єктами міжнародного права;

- забезпечення процесу консолідації українського народу, створення настроїв міжетнічної взаємостеримості;

- прогресу розвитку етнічної, мовно-культурної та релігійної питомості українського народу, корінних народів і національних меншин, задоволення їх етнокультурних потреб.

По-четверте, економічний механізм державного регулювання етнополітичних процесів, серед яких:

- передбачення в бюджеті коштів на реалізацію державної етнополітики відповідно до реальних потреб етнічних спільнот з урахуванням можливостей національної економіки;

- створення економічних умов для розширення гуманітарних контактів із закордонними українцями;

- підтримка благодійної діяльності, спрямованої на підтримку соціального, мовного і культурного розвитку етнічних спільнот;

- підвищення життєвого рівня населення та подолання надмірного майнового розшарування в суспільстві.

По-п'яте, правовий механізм державного регулювання етнополітичних процесів, серед яких:

- розвиток співпраці з країнами, які приймають трудових мігрантів з України з метою гарантії їх правового і соціального захисту;

- поліпшення правової діяльності у сфері врегулювання етнонаціональних стосунків, гарантування прав і свобод людини у цьому контексті та експортування послідовної і системної державної етнополітики;

- створення необхідних правових умов для безболісного входження представників інших етносів до українського суспільства.

По-шосте, організаційний механізм державного регулювання етнополітичних процесів, серед яких:

- формування власних адміністративно-управлінських структур в етнічних ареалах (кримські татари, румуни, угорці) із закритими циклами (дитячий садок – школа – вищий навчальний заклад);

- підготовка спеціалістів державного управління етнічними мовами тощо;

- розробка і впровадження цільових державних, регіональних та місцевих програм;

- розроблення і впровадження програм інтеграції іммігрантів та реінтеграції громадян України, які повертаються, в українське суспільство;

- організація домовленостей для вільного налагодження і підтримання зв'язків громадян України з представниками свого етносу та їх громадськими організаціями за межами України;

- побудувати такі відносини з конкретними етнічними групами, що не порушують функціональні засади суспільства й спираються при цьому на наукові методи керівництва.

Стратегія реалізації державного регулювання етнополітичних процесів повинна в однаковій мірі відноситися до компетенції всіх рівнів, від етнічних спільнот до держави, оскільки тактичні рішення повинні йти в руслі виробленої стратегії, забезпечуючи її реалізацію.

Крім того форми стратегічних і тактичних рішень різні: перші повинні реалізуватися на основі розробки методами прогнозу й аналізу загальнодержавних програм, інші – шляхом моніторингу міжетнічних відносин в регіонах та на місцях, а також за допомогою розробки і реалізації необхідних заходів, які будуть направлені на забезпечення виконання державної етнополітики (програм державного, регіонального та місцевого рівня; програми направлені на вирішення нагальних проблем окремих суб'єктів етнополітики; розробок та реалізація заходів спрямованих на вирішення ситуації, що склалася на певний час) [5]. Такий підхід дозволить цій системі діяти ефективно і узгоджено, реалізуючи при цьому основні загальнодержавні цілі.

Висновки. Отже, модернізація механізмів державного регулювання етнополітичних процесів є надзвичайно важливим завданням сьогодення, оскільки: по-перше нагальною є потреба удосконалення мотиваційного, правового, економічного, політичного та організаційного механізмів державного регулювання етнополітичних процесів в Україні з метою розширення можливостей створення належних умов для ефективного розвитку етнополітичної ситуації в державі; запровадження правил взаємодії держави та етнічних спільнот згідно з міжнародними принципами і стандартами, особливо в умовах наростаючої глобалізації; підвищення якості професійного управління та регулювання з використанням наукових підходів; зростання прозорості державного регулювання та поінформованості громадян тощо; по-друге, динамічність глобалізаційних процесів вимагає швидкого реагування держави на зміни, що відбуваються, як передумови подальшого існування, а значить держава повинна створити всі належні умови для адекватного і своєчасного реагування державного регулятора на зміни зовнішнього і внутрішнього етнічного стану, поглиблення процесів глобалізації, підвищення ефективності системи державного управління.

Перспективи подальших досліджень. Все проникність глобалізації вимагатиме застосування нових механізмів державного регулювання етнополітичних процесів, зокрема, інформаційного, фінансового та ін. й створення спеціальних механізмів (контролінгу), що потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Андріяш В.І. Механізм державного регулювання етнополітичних процесів в Україні / В.І.Андріяш // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 1. – С. 136-139.

2. Євтух В. Б. Етнонаціональна структура українського суспільства : [довідник] / Євтух В. Б., Трошинський В. П., Галушко К. Ю., Чернова К. О. – К. : Наукова думка, 2004. – 344 с.
3. Кремень, Т. Еволюція поглядів на державний суверенітет / Т. Кремень // Політичний менеджмент : Український науковий журнал. – 2004. – № 1. – С. 153-162.
4. Петренко, І. Сутність державної політики та державних цільових програм / І. Петренко // Віче. – 2011. – № 10. – С. 23-25.
5. Политический дискурс : национальный интерес // Полис. – 1997. – №1. – С. 95.
6. Проблеми правового та інституціонального забезпечення збереження і підтримки культур національних меншин в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>
7. Редлих Р. Миродержавие или мироустройство?/ Р. Редлих // Европа и Россия: диалог культур. – М. : ИНИОН, 1994. – Вып 1. – С. 90-114.

References:

1. Andriiash, VI. (2014), “The mechanism of state regulation of ethno-political processes in Ukraine”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 136-139.
2. Yevtukh, V. B. Troschyns'kyj, V. P. Halushko, K. Yu. and Chernova, K. O. (2004), *Etonatsional'na struktura ukrains'koho suspil'stva* [Ethnic structure of Ukrainian society], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
3. Kremen', T. (2004), “The evolution of the state sovereignty”, *Politychnyj menedzhment : Ukrains'kyj naukovyj zhurnal*, vol. 1, pp. 153-162.
4. Petrenko, I. (2011), “The essence of public policy and state target programs”, *Viche*, vol. 10, pp. 23-25.
5. Politycheskij diskurs : nacional'nyj interes (1997), *Polis*, vol. 1, pp. 93-95.
6. National Institute for Strategic Studies (2010), “Problemy pravovoho ta instytutsional'noho zabezpechennia zberezhennia i pidtrymky kul'tur natsional'nykh menshyn v Ukraini. Analitichna zapyska”, available at: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/8/> (Accessed 21 January 2014).
7. Redlih, R. (1994), “Miroderzhavie or world order?”, *Evropa i Rossija: dialog kul'tur*, no. 1, pp. 90-114.

. Стаття надійшла до редакції 18.05.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"